

**Szczegółowe wymagania przedmiotowego oceniania z przedmiotu „Wiedza o społeczeństwie”
dla liceum ogólnokształcącego i technikum**

	Zagadnienia	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
Temat lekcji: Normy prawne						
	- prawa i prawo - normy społeczne a prawo - cechy i budowa norm prawnych - akty prawne i przepisy - podstawa prawna - zasady powoływania się na podstawę prawną - interpretacja przepisów prawnych - zasada „nieznajomość prawa szkodzi”	Uczeń: - podaje przykłady norm społecznych, - podaje przykłady aktów prawnych, - wymienia konsekwencje naruszania norm społecznych, w tym norm prawnych.	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminu „norma społeczna”, - wymienia typy norm społecznych, - podaje przykłady różnych typów norm społecznych, - wyjaśnia, czym się różnią normy prawne od innych typów norm społecznych, - przyporządkowuje do poszczególnych typów norm odpowiednie kategorie oceny zachowania, - wymienia cechy norm prawnych, - uzasadnia konieczność przestrzegania norm prawnych, - wymienia pozytywne aspekty poznawania prawa, - wyjaśnia znaczenie zasady „nieznajomość prawa szkodzi”.	Uczeń: - podaje przepis <i>Konstytucji RP</i>, z którego wynika obowiązek wskazywania podstawy prawnej, - właściwie posługuje się oznaczeniami jednostek redakcyjnych aktu normatywnego, - wyjaśnia, jakie mogą być konsekwencje łamania zasady „nieznajomość prawa szkodzi”, - odczytuje z różnych źródeł [teksty narracyjne i normatywny, wykres, tabela, plakat] informacje na temat poziomu wiedzy o prawie wśród pełnoletnich Polaków.	Uczeń: - wyjaśnia, na czym polega różnica między prawem w znaczeniu podmiotowym a prawem w rozumieniu przedmiotowym, - porównuje różne typy norm społecznych, np. z uwzględnieniem źródeł norm, - analizuje budowę normy prawnej, rozpoznając jej poszczególne elementy, - wyjaśnia, na czym polega różnica między aktem prawnym a przepisem prawnym.	Uczeń: na wybranych przykładach dokonuje wykładni prawa.

Temat lekcji: Źródła prawa						
	▪ podmioty stanowiące prawo ▪ zasięg obowiązywania prawa ▪ podmioty podlegające prawu ▪ źródła prawa stanowionego w Polsce ▪ hierarchia źródeł prawa w Polsce ▪ procedura ustawodawcza ▪ dzienniki urzędowe ▪ okres obowiązywania prawa ▪ zasada „prawo nie działa wstecz”	Uczeń: ▪ wymienia organy władzy uczestniczące w procesie stanowienia prawa w Polsce, ▪ podaje źródła prawa stanowionego obowiązującego w Polsce, ▪ wyjaśnia, na czym polega nadrzędna rola konstytucji w Polsce, ▪ wymienia dzienniki urzędowe [<i>Dziennik Urzędowy, Monitor Polski</i>].	Uczeń: ▪ przedstawia zasięg terytorialny i podmiotowy obowiązującego w Polsce prawa, ▪ wyjaśnia, jak należy rozumieć zasadę „prawo nie działa wstecz”, ▪ odszukuje konkretne źródła prawa w dziennikach urzędowych, ▪ przedstawia hierarchię źródeł prawa powszechnie obowiązującego w Polsce, ▪ wyjaśnia, na czym polega szczególna moc <i>Konstytucji RP</i>, ▪ wymienia podstawowe etapy procesu legislacyjnego w Polsce i uczestniczące w nim podmioty.	Uczeń: ▪ porównuje źródła prawa stanowionego w Polsce – z uwzględnieniem zakresu ich obowiązywania i miejsca zajmowanego przez nie w hierarchii, ▪ wyjaśnia znaczenie terminu <i>vacatio legis</i>, ▪ uzasadnia konieczność stosowania zasady „prawo nie działa wstecz”, ▪ wyjaśnia, jakie są zasady działania Internetowego Systemu Aktów Prawnych, ▪ interpretuje konstytucyjne zapisy dotyczące procesu legislacyjnego w Polsce, ▪ wyjaśnia, jakie są konsekwencje łamania zasady „prawo nie działa wstecz”.	Uczeń: ▪ wyjaśnia, na czym polega problem „inflacji” prawa w Polsce, ▪ omawia zasady publikowania źródeł prawa w Polsce, ▪ analizuje konstytucyjne zapisy dotyczące ratyfikacji umów międzynarodowych, ▪ omawia hierarchiczny układ źródeł prawa w Polsce, w tym relację między ustawą a ratyfikowaną umową międzynarodową.	Uczeń: ▪ przeprowadza ankietę na temat znajomości źródeł prawa powszechnie obowiązującego w Polsce oraz sposobów ich publikacji – np. w swojej społeczności szkolnej, a także analizuje i udostępnia wyniki wykonanych przez siebie badań.
Temat lekcji: Pomoc prawna						
	▪ rodzaje prawa ▪ formy pomocy prawnej ▪ instytucje udzielające pomocy prawnej ▪ zawody prawnicze	Uczeń: ▪ podaje przykłady organów i instytucji udzielających porad prawnych, ▪ rozpoznaje działania typowe dla następujących zawodów prawniczych:	Uczeń: ▪ wymienia podstawowe rodzaje prawa, ▪ podaje przykłady spraw regulowanych przez prawo cywilne, rodzinne, administracyjne i karne, ▪ wyszukuje informacje na temat dostępnych możliwości uzyskania	Uczeń: ▪ przedstawia zasady działania Nieodpłatnej Pomocy Prawnej i Nieodpłatnego Poradnictwa Obywatelskiego, ▪ odszukuje informacje na temat działalności organizacji i instytucji	Uczeń: ▪ porównuje zakres działalności adwokatów, radców prawnych i notariuszy, ▪ odszukuje informacje na temat instytucji udzielających pomocy prawnej w jego	Uczeń: ▪ przygotowuje i realizuje skierowaną do społeczności szkolnej akcję promującą instytucje udzielające pomocy prawnej w jego miejscowości, gminie lub powiecie.

		adwokatów, radców prawnych, notariuszy.	porady prawnej w sytuacjach typowych, ▪ podaje, jaki jest zakres działalności адвокатów, radców prawnych i notariuszy.	udzielających pomocy prawnej w nietypowych sytuacjach [np. poszukujących ludzi zaginionych].	mięscowości, gminie lub powiecie.	
Temat lekcji: Informacja publiczna						
	▪ prawo do informacji publicznej ▪ informacja publiczna ▪ sposoby uzyskiwania informacji publicznej ▪ Biuletyn Informacji Publicznej ▪ wniosek o udostępnienie informacji publicznej	Uczeń: ▪ podaje przykłady spraw, których może dotyczyć informacja publiczna, ▪ podaje przykłady instytucji zobowiązanych do udzielania informacji publicznej, ▪ odszukuje informacje publiczne dotyczące nieskomplikowanych spraw wskazanych przez nauczyciela.	Uczeń: ▪ wyjaśnia, na czym polega prawo do uzyskania informacji publicznej, ▪ wskazuje podmioty mogące ubiegać się o uzyskanie informacji publicznej, ▪ wyjaśnia, jakie sprawy obywatel może załatwić dzięki dostępowi do informacji publicznej, ▪ odszukuje proste informacje publiczne, korzystając z usług e-administracji, ▪ wymienia przykładowe informacje udostępniane w Biuletynie Informacji Publicznej, ▪ pisze przykładowy wniosek o udzielenie informacji publicznej.	Uczeń: ▪ wyjaśnia, na czym polega transparentność życia publicznego, ▪ wyjaśnia, na czym polega działalność organizacji typu <i>watchdog</i>, i odszukuje informacje na ich temat, ▪ charakteryzuje podstawowe sposoby przechowywania i udostępniania informacji publicznej, ▪ wymienia sytuacje, w których dostęp do informacji publicznej może zostać ograniczony.	Uczeń: ▪ określa, jakie jest znaczenie transparentności życia publicznego dla prawidłowego funkcjonowania państwa i społeczeństwa demokratycznego, ▪ analizuje, jak dostęp do informacji publicznej pomaga obywatelom w rozwiązywaniu problemów w konkretnych sytuacjach z życia codziennego.	Uczeń: ▪ uzyskuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej informację na temat bieżącej działalności wybranej instytucji lub konkretnego organu władzy w gminie lub powiecie, ▪ wyjaśnia, w jaki sposób pozyskał zaprezentowane informacje.
Temat lekcji: Konstytucyjne prawa człowieka						
	▪ prawa i wolności ▪ istota praw człowieka i ich cechy ▪ granice praw człowieka ▪ warunki ograniczania praw człowieka	Uczeń: ▪ podaje przykłady praw i wolności człowieka uwzględnionych w <i>Konstytucji RP</i>, ▪ podaje przykłady praktycznej realizacji praw i wolności	Uczeń: ▪ wymienia zasady ogólne dotyczące ochrony praw człowieka wymienionych w <i>Konstytucji RP</i>, ▪ wymienia prawa człowieka przysługujące mniejszościom narodowym i etnicznym	Uczeń: ▪ przyporządkowuje konkretne prawa człowieka do odpowiednich kategorii uwzględnionych w <i>Konstytucji RP</i>,	Uczeń: ▪ porównuje znaczenie pojęć „prawo” i „wolność”, ▪ wyjaśnia, jakie miejsce zajmują prawa człowieka w <i>Konstytucji RP</i>, ▪ uzasadnia konieczność ochrony praw	Uczeń: ▪ analizuje spory światopoglądowe dotyczące wybranych praw człowieka, ▪ organizuje debatę na temat praw człowieka i aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji,

▪ koncepcja praw jednostki ▪ miejsce praw człowieka w <i>Konstytucji RP</i> ▪ zasady ogólne i katalog praw człowieka w <i>Konstytucji RP</i> ▪ zasady i formy ochrony praw mniejszości narodowych i etnicznych oraz grup posługujących się językiem regionalnym	▪ człowieka wymienionych w <i>Konstytucji RP</i>, podaje przykłady praw przysługujących w Polsce mniejszościom narodowym i etnicznym oraz grupom posługującym się językiem regionalnym.	oraz grupom posługującym się językiem regionalnym.	▪ wymienia konstytucyjne warunki, które muszą zostać spełnione, aby można było ograniczyć korzystanie z praw człowieka, ▪ analizuje konstytucyjne prawa człowieka z uwzględnieniem koncepcji praw jednostki [prawa człowieka, prawa obywatela], ▪ analizuje przepisy prawne z <i>Ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym</i>.	przysługujących grupom mniejszościowym, ze szczególnym uwzględnieniem praw mniejszości narodowych i etnicznych oraz grup posługujących się językiem regionalnym, ▪ odszukuje i prezentuje informacje na temat praw mniejszości polskiej w wybranych państwach.	▪ przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące wybranego problemu związanego z ochroną praw człowieka.
Temat lekcji: Ochrona praw człowieka w Polsce					
▪ środki ochrony konstytucyjnych praw i wolności ▪ instytucje i organy władzy chroniące konstytucyjne prawa i wolności ▪ prawo do sądu ▪ prawo do zaskarżenia ▪ prawo do wynagrodzenia za szkodę ▪ skarga konstytucyjna ▪ prawo do wystąpienia do Rzecznika Praw Obywatelskich ▪ działalność Rzecznika Praw Obywatelskich	Uczeń: ▪ podaje przykłady konstytucyjnych środków ochrony praw człowieka w Polsce, ▪ wymienia przykłady spraw, z którymi można zwrócić się do Rzecznika Praw Obywatelskich, ▪ podaje przykłady działających w Polsce organizacji, których celem jest obrona praw człowieka.	Uczeń: ▪ wymienia konstytucyjne środki ochrony praw człowieka w Polsce, ▪ wyjaśnia, na czym polega prawo do: - sądu, - zaskarżenia, - wynagrodzenia za szkodę, - złożenia skargi konstytucyjnej, - wystąpienia do Rzecznika Praw Obywatelskich, ▪ wymienia przykładowe formy działalności Rzecznika Praw Obywatelskich, ▪ pisze przykładową skargę do Rzecznika Praw Obywatelskich,	Uczeń: ▪ analizuje wybrane przypadki łamania praw człowieka, w tym wskazuje, jakie konstytucyjne środki ochrony tych praw były dostępne w omawianych sytuacjach, ▪ określa zakres działalności i uprawnień Rzecznika Praw Obywatelskich, ▪ odszukuje informacje na temat celów szczegółowych oraz form działania wybranej organizacji broniącej praw człowieka, ▪ wyjaśnia, jakie jest znaczenie skargi konstytucyjnej	Uczeń: ▪ porównuje i ocenia działalność wybranych organizacji broniących praw człowieka w Polsce, ▪ wymienia negatywne konsekwencje wynikające z przewlekłości postępowań sądowych w Polsce oraz wskazuje główne przyczyny tego problemu, ▪ analizuje przepisy regulujące zasady korzystania z prawa do: - sądu, - zaskarżenia, - wynagrodzenia za szkodę, - złożenia skargi konstytucyjnej.	Uczeń: ▪ przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące działalności np.: - Rzecznika Praw Obywatelskich w Polsce, - jednej z organizacji, których celem jest obrona praw człowieka, ▪ jest aktywnym członkiem organizacji broniącej praw człowieka, ▪ aktywnie uczestniczy w działaniach podejmowanych przez organizacje broniące praw człowieka.

	organizacje broniące praw człowieka w Polsce		- wymienia podstawowe elementy procedury składania skargi konstytucyjnej, - omawia zakres i formy działalności wybranej organizacji broniącej praw człowieka.	w systemie ochrony praw człowieka w Polsce.		
Temat lekcji: System strasburski						
	- systemy ochrony praw człowieka - Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu - Rada Europy <i>Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i> - zasady składania skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu	Uczeń: wymienia instytucje tworzące strasburski system praw człowieka [Rada Europy, <i>Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i>, Europejski Trybunał Praw Człowieka].	Uczeń: - przedstawia okoliczności historyczne, które miały wpływ na powstanie systemów ochrony praw człowieka, - podaje podstawowe informacje na temat <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i>, - prezentuje podstawowe informacje na temat strasburskiego systemu praw człowieka [Rada Europy, <i>Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i>, Europejski Trybunał Praw Człowieka], - wymienia podstawowe zasady składania skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.	Uczeń: - wymienia państwa należące do Rady Europy i wskazuje je na mapie, - analizuje przykładowe skargi złożone do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu oraz wybrane wyroki Trybunału, - wyjaśnia znaczenie <i>Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i> dla europejskiego systemu ochrony praw człowieka, - wymienia warunki dopuszczalności skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.	Uczeń: - omawia strukturę Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, - ocenia działalność Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.	Uczeń: przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące działalności Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.
Temat lekcji: Łamanie praw człowieka						
	- formy łamania praw człowieka - przyczyny łamania praw człowieka	Uczeń: podaje przykłady łamania praw człowieka,	Uczeń: wymienia formy łamania praw człowieka i ilustruje	Uczeń: określa skalę łamania praw człowieka w Polsce i na świecie na	Uczeń: wyszukuje i prezentuje informacje na temat dokonań wybitnych	Uczeń: organizuje debatę poświęconą tematowi łamania praw człowieka

	- wybitni obrońcy praw człowieka - naruszanie praw imigrantów - skala łamania praw człowieka na świecie	wskazuje zagrożenia wynikające z łamania praw człowieka.	je odpowiednimi przykładami, - rozpoznaje przypadki naruszeń praw człowieka opisane w tekstach publicystycznych, - wymienia przyczyny łamania praw człowieka, - wskazuje i charakteryzuje zagrożenia wynikające z łamania praw człowieka, w tym w państwach demokratycznych, - porównuje skalę łamania praw człowieka w państwach demokratycznych i niedemokratycznych.	podstawie zestawień statystycznych oraz raportów organizacji pozarządowych, zbiera, analizuje i prezentuje informacje na temat łamania praw człowieka w wybranym państwie niedemokratycznym.	postaci działających na rzecz ochrony praw człowieka, np. laureatów Pokojowej Nagrody Nobla, analizuje współczesne zjawiska [polityczne, ekonomiczne, socjalne, kulturowe] zaliczane do przyczyn łamania praw człowieka.	w państwach demokratycznych i niedemokratycznych oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące problemu łamania praw człowieka.
Temat lekcji: Prawo cywilne						
	- cechy charakterystyczne prawa cywilnego - prawa majątkowe i osobiste - podział prawa cywilnego w Polsce - pojęcia z zakresu prawa cywilnego [osoba fizyczna, zdolność prawna, zdolność do czynności prawnych, przedstawicielstwo, pełnomocnictwo] - prawo zobowiązaniowe - prawo rzeczowe - prawo spadkowe	Uczeń: - rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo cywilne, - definiuje podstawowe pojęcia z zakresu prawa cywilnego [osoba fizyczna, powód i pozwany, testament], - wymienia podstawowe formy nabycia własności, - wymienia strony postępowania cywilnego i wskazuje przysługujące im prawa, - rozpoznaje podstawowe zasady obowiązujące w postępowaniu cywilnym.	Uczeń: - podaje przykłady norm z prawa cywilnego, - wyjaśnia, czym się różni zdolność prawna od zdolności do czynności prawnych, - wymienia podstawowe cechy prawa cywilnego, - właściwie posługuje się podstawowymi pojęciami z zakresu prawa cywilnego [zobowiązanie, prawa majątkowe, prawa osobiste, przedstawicielstwo ustawowe, pełnomocnictwo, zobowiązanie, rzecz, własność, spadek,	Uczeń: - porównuje instytucje przedstawicielstwa ustawowego - wyjaśnia, na czym polega różnica między <i>Kodeksem cywilnym</i> a <i>Kodeksem postępowania cywilnego</i>, - analizuje proste kazusy dotyczące prawa cywilnego, np. prawa spadkowego, - analizuje pod kątem poprawności przykładowy pozew cywilny.	Uczeń: - prezentuje podział prawa cywilnego obowiązujący w Polsce, - interpretuje wybrane przepisy z <i>Kodeksu cywilnego</i> oraz <i>Kodeksu postępowania cywilnego</i>, - przedstawia konstrukcję stosunku cywilnoprawnego określanego jako zobowiązanie, - rozpoznaje typy postępowań cywilnych i je charakteryzuje.	Uczeń: analizuje złożone kazusy z zakresu prawa cywilnego.

	postępowanie cywilne		zachowek, dziedziczenie ustawowe], a także rozpoznaje przepisy prawne, w których pojęcia te zostały zdefiniowane, - podaje przykłady praw majątkowych i praw osobistych, - wymienia uprawnienia właściciela rzeczy, - podaje podstawowe zasady dziedziczenia testamentowego, - pisze przykładowy pozew cywilny, - przedstawia przebieg postępowania cywilnego.			
Temat lekcji: Prawo rodzinne						
- małżeństwo - zasady zawierania związku małżeńskiego - prawne przeszkody uniemożliwiające zawarcie małżeństwa - skutki zawarcia małżeństwa - wspólność majątkowa - prawa rodziców i dzieci - władza rodzicielska - obowiązek alimentacyjny	Uczeń: - wymienia elementy konstytucyjnej definicji małżeństwa, - podaje skutki prawne zawarcia małżeństwa, - wymienia prawa i obowiązki rodziców i dzieci.	Uczeń: - wymienia przeszkody prawne uniemożliwiające zawarcie małżeństwa oraz możliwe powody unieważnienia związku małżeńskiego, - właściwie posługuje się podstawowymi pojęciami z zakresu prawa rodzinnego [małżeństwo, wspólnota majątkowa, obowiązek alimentacyjny], - pisze przykładowy wniosek alimentacyjny.	Uczeń: - interpretuje wybrane przepisy z <i>Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego</i>, - wyjaśnia, na czym polega unieważnienie małżeństwa i wymienia jego konsekwencje prawne, - analizuje pod kątem poprawności przykładowy wniosek alimentacyjny, - analizuje proste kazusy dotyczące prawa rodzinnego.	Uczeń: - analizuje spór społeczny dotyczący: - instytucji małżeństwa, - modelu rodziny, - zakresu władzy rodzicielskiej, w tym zajmuje stanowisko wobec omawianego problemu i konstruuje odpowiednie argumenty.	Uczeń: analizuje złożone kazusy z zakresu prawa rodzinnego.	
Temat lekcji: Postępowanie karne						

	- zasady prawa karnego - etapy postępowania karnego - uczestnicy postępowania karnego - rozprawa w procesie karnym	Uczeń: - właściwie posługuje się podstawowymi pojęciami z zakresu prawa karnego [oskarżyciel, oskarżony, przestępstwo, wykroczenie, apelacja], - wyjaśnia znaczenie podstawowych zasad prawa karnego [nie ma przestępstwa bez ustawy, domniemanie niewinności], - wymienia etapy postępowania karnego i jego uczestników.	Uczeń: - wyjaśnia, na czym polega różnica między <i>Kodeksem karnym</i> a <i>Kodeksem postępowania karnego</i>, - rozpoznaje zastosowanie podstawowych zasad prawa karnego [nie ma przestępstwa bez ustawy, domniemanie niewinności] w przepisach prawnych i wyjaśnia konsekwencje łamania tych reguł, - wymienia strony postępowania karnego [przygotowawczego i procesowego] oraz przysługujące im prawa, - wymienia główne prawa, jakie przysługują ofierze, sprawcy i świadkowi przestępstwa, - podaje podstawowe zasady regulujące prowadzenie rozprawy w procesie karnym, - pisze przykładowe zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa.	Uczeń: - analizuje pod kątem poprawności przykładowe zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, - analizuje proste kazusy dotyczące prawa karnego, - interpretuje wybrane przepisy <i>Kodeksu karnego</i> i <i>Kodeksu postępowania karnego</i>.	Uczeń: - porównuje przebieg rozpraw [zasady, etapy] prowadzonych w sądzie powszechnym w ramach postępowania cywilnego i postępowania karnego, - porównuje prawa przysługujące poszczególnym uczestnikom postępowania karnego.	Uczeń: analizuje złożone kazusy z zakresu prawa karnego.
Temat lekcji: Prawo administracyjne						
	cechy charakterystyczne prawa administracyjnego	Uczeń: wskazuje dziedziny życia publicznego regulowane przez prawo administracyjne,	Uczeń: właściwie posługuje się podstawowymi pojęciami z zakresu prawa administracyjnego [administracja publiczna,	Uczeń: analizuje pod kątem poprawności: - odwołanie od decyzji administracyjnej,	Uczeń: - porównuje różne rodzaje aktów administracyjnych, - porównuje akty administracyjne z aktami normatywnymi,	Uczeń: analizuje złożone kazusy z zakresu prawa administracyjnego.

	- pojęcia z zakresu prawa administracyjnego - administracja publiczna - akty, decyzje i postanowienia administracyjne - postępowanie administracyjne - skarga administracyjna	- wymienia podstawowe elementy decyzji administracyjnej, - wymienia środki zaskarżenia decyzji administracyjnej.	organ administracji publicznej, akt administracyjny], - wymienia podstawowe cechy prawa administracyjnego, - wymienia etapy postępowania administracyjnego oraz biorące w nim udział podmioty [i innych jego uczestników], - krótko charakteryzuje środki zaskarżenia decyzji administracyjnej, - pisze przykładowe odwołanie od decyzji administracyjnej, - wymienia zadania sądów administracyjnych.	- zażalenie na postanowienie organów administracyjnych, - skargę administracyjną, - analizuje proste kazusy prawne dotyczące prawa administracyjnego, - wymienia przesłanki stwierdzenia nieważności decyzji administracyjnej, - rozpoznaje rodzaje administracji publicznej, - interpretuje wybrane przepisy z <i>Kodeksu postępowania administracyjnego</i>.	- porównuje decyzje administracyjne z postanowieniami administracyjnymi, - charakteryzuje i porównuje rodzaje postępowań administracyjnych, - porównuje decyzję administracyjną z wyrokiem sądu.	
Temat lekcji: Prawo powszechnych ubezpieczeń						
	- system ubezpieczeń społecznych - rodzaje ubezpieczeń społecznych w Polsce - Zakład Ubezpieczeń Społecznych - system ubezpieczenia zdrowotnego - Narodowy Fundusz Zdrowia	Uczeń: - wymienia podstawowe prawa przysługujące obywatelom polskim w zakresie opieki społecznej i zdrowotnej, - wymienia instytucje kierujące systemem ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych oraz służbą zdrowia [KRUS, ZUS, NFZ], - rozdziela ubezpieczenia: emerytalne, rentowe, chorobowe, wypadkowe, - podaje podstawowe zasady korzystania z publicznej opieki zdrowotnej.	Uczeń: - wymienia główne zasady i cele funkcjonowania systemu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych, - przedstawia specyfikę obowiązkowych i dobrowolnych ubezpieczeń zdrowotnych w Polsce, - odczytuje z różnych źródeł informacji [tekst narracyjny i normatywny, wykres, tabela] dane dotyczące stanu wiedzy Polaków na temat funkcjonowania	Uczeń: - analizuje proste kazusy dotyczące systemu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych w Polsce, - analizuje informacje na temat tego, w jaki sposób Polacy oceniają funkcjonowanie systemu opieki społecznej i zdrowotnej w Polsce.	Uczeń: - porównuje poszczególne rodzaje ubezpieczeń funkcjonujących w Polsce, - analizuje uwarunkowania mające wpływ na funkcjonowanie systemu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych w Polsce.	Uczeń: - analizuje złożone kazusy dotyczące systemu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych w Polsce, - organizuje debatę na temat: - ubezpieczeń społecznych w Polsce, - funkcjonowania systemu publicznej służby zdrowia w Polsce, a także aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji.

			systemu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych, - wymienia rodzaje ubezpieczeń funkcjonujących w Polsce, - wymienia zadania: - Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, - Narodowego Funduszu Zdrowia.			
Temat lekcji: Prawo do opieki społecznej i edukacji						
- wykluczenie społeczne - ubóstwo - bezrobocie - opieka społeczna - urzędy pracy - edukacja - kształcenie ustawiczne	Uczeń: - wymienia problemy społeczne, z którymi boryka się państwo polskie, - wymienia podstawowe zasady funkcjonowania systemu opieki społecznej w Polsce, - wymienia podstawowe przyczyny bezrobocia, - podaje podstawowe informacje dotyczące systemu szkolnictwa w Polsce, w tym szkolnictwa wyższego.	Uczeń: - wymienia przykłady wykluczenia społecznego oraz wskazuje jego konsekwencje, - podaje przykłady działań podejmowanych przez państwo polskie w celu ograniczenia bezrobocia i wykluczenia społecznego, - odczytuje z różnych źródeł informacji [teksty narracyjny i normatywny, wykres, tabela] dane dotyczące poziomu i zasięgu bezrobocia oraz wykluczenia społecznego w Polsce, - przedstawia strukturę szkolnictwa w Polsce, w tym szkolnictwa wyższego,	Uczeń: - wyjaśnia, jakie uwarunkowania mają wpływ na zjawisko wykluczenia społecznego, - porównuje różne rodzaje bezrobocia, z uwzględnieniem specyficznych uwarunkowań oraz konsekwencji społecznych, ekonomicznych, politycznych i kulturowych, - odszukuje i prezentuje informacje na temat działalności urzędu pracy w jego powiecie, - omawia podstawowe zasady funkcjonowania systemu bolońskiego w szkolnictwie wyższym, - przedstawia wady i zalety edukacji zdalnej.	Uczeń: - porównuje różne formy zwalczania bezrobocia i ocenia ich skuteczność, - analizuje spór społeczny dotyczący zakresu i form funkcjonowania opieki społecznej w Polsce – zajmuje stanowisko w sprawie i konstruuje odpowiednie argumenty, - wymienia zadania Ministra Edukacji Narodowej i kuratorów oświaty, - wymienia formy kształcenia ustawicznego, - planuje i prezentuje swoją indywidualną ścieżkę edukacji.	Uczeń: - organizuje debatę poświęconą: - problemom społecznym w Polsce, - funkcjonowaniu systemu edukacji w Polsce, a także aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, - przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące: - możliwości i zasad studiowania w wybranym państwie świata, - form wspierania przez państwo polskie osób studiujących za granicą.	

			▪ wyjaśnia, w jaki sposób można podnosić swoje kwalifikacje zawodowe.	▪ analizuje problemy i uwarunkowania mające wpływ na wybór ścieżki edukacyjnej dokonywany przez młodych ludzi.		
Temat lekcji: Prawo międzynarodowe						
	▪ stosunki międzynarodowe ▪ cechy współczesnych stosunków międzynarodowych ▪ cechy charakterystyczne międzynarodowego prawa publicznego ▪ podmioty prawa międzynarodowego publicznego ▪ zasady prawa międzynarodowego publicznego ▪ nieprzestrzeganie zasad prawa międzynarodowego publicznego	Uczeń: ▪ podaje przykłady podmiotów międzynarodowego prawa publicznego, ▪ wymienia przykładowe zasady międzynarodowego prawa publicznego.	Uczeń: ▪ wymienia formy dwustronnych stosunków międzynarodowych, ▪ podaje cechy współczesnych stosunków międzynarodowych, ▪ wyjaśnia, czym jest międzynarodowe prawo publiczne, ▪ wymienia podmioty międzynarodowego prawa publicznego, ▪ wyjaśnia znaczenie zasad międzynarodowego prawa publicznego [zasady suwerenności, integralności terytorialnej, nienaruszalności granic, nieingerowania w sprawy wewnętrzne państwa, samostanowienia narodów, pokojowego rozstrzygania sporów, powstrzymywania się od groźby użycia siły lub jej rzeczywistego użycia].	Uczeń: ▪ na wybranych przykładach wykazuje złożoność i wielopłaszczyznowość współczesnych stosunków międzynarodowych, ▪ wymienia cechy międzynarodowego prawa publicznego, ▪ na wybranych przykładach analizuje działanie międzynarodowego prawa publicznego.	Uczeń: ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat łamania zasad międzynarodowego prawa publicznego.	Uczeń: ▪ interpretuje kazusy dotyczące międzynarodowego prawa publicznego.
Temat lekcji: Globalizacja						

	- cechy globalizacji - wpływ podmiotów prawa międzynarodowego na proces globalizacji - wymiary globalizacji - skutki procesu globalizacji i wynikające z niego wyzwania	Uczeń: - podaje przykłady zjawisk wynikających z procesu globalizacji, - podaje przykłady pozytywnych i negatywnych aspektów procesu globalizacji.	Uczeń: - wymienia podstawowe aspekty procesu globalizacji, - podaje przykłady zjawisk świadczących o globalizacji w wymiarach politycznym, ekologicznym, ekonomicznym, komunikacyjnym i kulturowym, - wymienia skutki globalizacji w polityce, kulturze i życiu społecznym, - podaje przykłady organizacji międzynarodowych, których działalność ma istotny wpływ na proces globalizacji.	Uczeń: - wyjaśnia, na czym polega zjawisko określane jako efekt motyla, - na wybranych przykładach wykazuje współzależności występujące między państwami w środowisku międzynarodowym.	Uczeń: - zbiera, analizuje i prezentuje informacje na temat: - wpływu wybranych podmiotów prawa międzynarodowego publicznego na proces globalizacji, - ruchów anty- i alterglobalistycznych, - analizuje spór dotyczący oceny procesu globalizacji – zajmuje stanowisko w sprawie i konstruuje odpowiednie argumenty.	Uczeń: - przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące wybranych problemów i wyzwań wynikających z procesu globalizacji, - organizuje debatę poświęconą zagadnieniom związanym z globalizacją i aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji.
Temat lekcji: Wybrane problemy międzynarodowe						
	- konflikty etniczne [istota, przyczyny, skutki, sposoby rozwiązywania, przykłady] - terroryzm [cechy i rodzaje współczesnego terroryzmu, walka z terroryzmem]	Uczeń: - podaje przykłady współczesnych konfliktów międzynarodowych, - wymienia sposoby rozwiązywania konfliktów etnicznych, - podaje cechy współczesnego terroryzmu.	Uczeń: - wymienia przyczyny, konsekwencje i formy konfliktów etnicznych, - podaje przykłady współczesnych konfliktów etnicznych na obszarze Unii Europejskiej, - właściwie posługuje się terminami „migracje”, „uchodźcy”, „asymilacja”, „grupa etniczna”, „integracja”,	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów „czystki etniczne” i „ludobójstwo”, - charakteryzuje metody walki ze współczesnym terroryzmem, - charakteryzuje wybrany konflikt etniczny na obszarze Unii Europejskiej, - na wybranym przykładzie opisuje metody i formy działania	Uczeń: - zbiera, analizuje i prezentuje informacje na temat: - współczesnych konfliktów etnicznych, - problemu terroryzmu międzynarodowego [przyczyny, uwarunkowania, konsekwencje, formy, organizacje terrorystyczne, skala zagrożenia, metody przeciwdziałania].	Uczeń: przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące wybranych metod i form rozwiązywania współczesnych sporów międzynarodowych.

			▪ podaje przykłady działań o charakterze terrorystycznym, ▪ wymienia główne współczesne organizacje terrorystyczne, ▪ wymienia metody walki ze współczesnym terroryzmem.	współczesnych organizacji terrorystycznych.		
Temat lekcji: Organizacja Narodów Zjednoczonych						
▪ powstanie ONZ ▪ podstawy działania ONZ ▪ główne organy ONZ ▪ działania ONZ na rzecz pokoju na świecie ▪ system Narodów Zjednoczonych ▪ operacje pokojowe ONZ	Uczeń: ▪ podaje cele i zasady funkcjonowania ONZ, ▪ wymienia przykłady działań ONZ na rzecz pokoju na świecie, w tym wybrane misje pokojowe.	Uczeń: ▪ przedstawia okoliczności, które doprowadziły do powstania Organizacji Narodów Zjednoczonych, ▪ podaje podstawowe informacje na temat <i>Karty Narodów Zjednoczonych</i>, ▪ wymienia główne organy ONZ i podaje, jakie są ich zadania, ▪ podaje przykłady wyspecjalizowanych organizacji, funduszy, programów i agend Narodów Zjednoczonych.	Uczeń: ▪ charakteryzuje działalność wybranych agend, organów i organizacji wyspecjalizowanych funkcjonujących w ramach ONZ.	Uczeń: ▪ zbiera, analizuje i prezentuje informacje na temat: - działalności organów, wyspecjalizowanych, organizacji, funduszy, programów i agend Narodów Zjednoczonych, - misji pokojowych ONZ, ▪ ocenia zasadność i skuteczność działań podejmowanych przez ONZ.	Uczeń: ▪ organizuje debatę poświęconą: - ocenie pracy ONZ, - wyzwaniom stojącym przed ONZ, a także aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji.	
Temat lekcji: Unia Europejska						
▪ etapy procesu integracji europejskiej ▪ państwa członkowskie Unii Europejskiej ▪ prawo Unii Europejskiej	Uczeń: ▪ rozpoznaje główne zasady i obszary funkcjonowania Unii Europejskiej, ▪ wymienia główne organy i instytucje Unii Europejskiej,	Uczeń: ▪ przedstawia podstawowe uwarunkowania mające wpływ na proces integracji europejskiej, ▪ wymienia państwa należące współcześnie	Uczeń: ▪ wyjaśnia, na czym polega różnica między prawem pierwotnym a prawem wtórnym Unii Europejskiej,	Uczeń: ▪ przedstawia główne etapy procesu integracji europejskiej, w tym: - utworzone organizacje i zawarte traktaty, - sposób funkcjonowania wspólnot europejskich	Uczeń: ▪ odszukuje i prezentuje, np. na forum społeczności szkolnej, informacje na temat funduszy Unii Europejskiej i ich wykorzystania w Polsce oraz w najbliższych	

	- strefa Schengen - strefa euro - obowiązujące akty prawa pierwotnego Unii Europejskiej - zasady i obszary funkcjonowania Unii Europejskiej - instytucje i organy Unii Europejskiej - prawa obywatela Unii Europejskiej - korzyści z członkostwa w Unii Europejskiej	- podaje korzyści wynikające z członkostwa w Unii Europejskiej dla polskich obywateli, - podaje rok wstąpienia Polski do Unii Europejskiej.	do Unii Europejskiej i wskazuje je na mapie, - wymienia obowiązujące akty prawa pierwotnego Unii Europejskiej, - wymienia prawa przysługujące obywatelom Unii Europejskiej, - wymienia główne organy i instytucje Unii Europejskiej [Komisję Europejską, Radę Europejską, Parlament Europejski, Radę Unii Europejskiej i Trybunał Sprawiedliwości UE].	- omawia obszary funkcjonowania Unii Europejskiej, - odczytuje z różnorodnych źródeł [teksty narracyjny i normatywny, wykres, tabela] informacje dotyczące społecznej oceny członkostwa Polski w Unii Europejskiej.	i zakres współpracy państw członkowskich na poszczególnych etapach, - państwa, które przystąpiły do wspólnot europejskich, - porównuje zasięg terytorialny Unii Europejskiej, strefy Schengen i strefy euro, - charakteryzuje poszczególne źródła prawa pierwotnego Unii Europejskiej.	państwach członkowskich, - dokonuje krytycznej analizy zagadnień dotyczących członkostwa Polski w Unii Europejskiej, - zbiera i prezentuje informacje na temat sporu społecznego dotyczącego oceny polskiego członkostwa w Unii Europejskiej, - organizuje debatę poświęconą wybranym problemom związanym z funkcjonowaniem Unii Europejskiej oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji.
Temat lekcji: Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego						
	- geneza i cele NATO - organy NATO - państwa członkowskie NATO - działania NATO na rzecz pokoju na świecie - USA w strukturach NATO	Uczeń: - wymienia główne cele i zadania NATO, - podaje rok wstąpienia Polski do NATO.	Uczeń: - omawia okoliczności, które doprowadziły do powstania Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego, - wymienia główne organy NATO, - wymienia państwa należące do NATO i wskazuje je na mapie.	Uczeń: - odczytuje z różnych źródeł [tekst narracyjny i normatywny, wykres, tabela] informacje dotyczące oceny: - działalności NATO na rzecz światowego pokoju, - członkostwa Polski w NATO, - wpływu NATO na pozycję Stanów Zjednoczonych Ameryki w świecie, - określa i ocenia rolę Stanów Zjednoczonych Ameryki w strukturach NATO.	Uczeń: - omawia stosunki NATO z Federacją Rosyjską, - charakteryzuje główne organy NATO, - zbiera, analizuje i prezentuje informacje na temat: - roli NATO w budowaniu pokoju na świecie, - przebiegu wybranych operacji wojskowych NATO.	Uczeń: - dokonuje krytycznej oceny wybranych aspektów działalności NATO, - organizuje debatę poświęconą wybranym aspektom funkcjonowania NATO i aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, - odszukuje i prezentuje, np. na forum społeczności szkolnej, informacje na temat członkostwa Polski w NATO.
Temat lekcji: Służby zagraniczne Polski						

▪ istota i cele polityki zagranicznej ▪ dyplomacja ▪ placówki dyplomatyczne i ich zadania ▪ ambasady i konsulaty ▪ działalność polskiej dyplomacji	Uczeń: ▪ rozpoznaje zadania ambasadorów i konsulów.	Uczeń: ▪ właściwie posługuje się terminami „polityka zagraniczna”, „racja stanu”, „dyplomacja publiczna”, „misja dyplomatyczna”, ▪ wymienia sprawy, które obywatel polski może załatwić w konsulatach.	Uczeń: ▪ na przykładzie wybranych placówek dyplomatycznych RP przedstawia zadania ambasad i konsulatów, ▪ wymienia priorytety polskiej polityki zagranicznej.	Uczeń: ▪ przedstawia główne inicjatywy międzynarodowe, w które angażuje się państwo polskie [np. Grupa Wyszehradzka, Trójkąt Weimarski, Trójmorze].	Uczeń: ▪ odszukuje w różnych źródłach informacje na temat działalności polskich placówek dyplomatycznych w wybranych państwach świata.
--	--	--	---	--	---